

Genus och freden i Colombia

Implementeringen av internationella genusnormer och kvinnors rättigheter i Colombias fredsavtal

Julia Svanström

People have used the reaction to the peace agenda to talk about a larger conservative rollback in Colombia, a broadened cultural war –
Winifred Tate¹

Att implementera mänskliga rättigheter och internationella normer på lokal nivå är ofta en komplicerad process. I september 2016 signerades ett historiskt fredsavtal mellan FARC-gerillan och Colombias regering. I FN:s säkerhetsråds resolution 1325 om kvinnor, fred och säkerhet finns det specifikt föreskrivet att FN bör verka för ett ökat inkluderande av kvinnor i fredsprocesser.² Denna resolution kan ha bidragit till att det under

¹ Casey, N. Colombian Opposition to Peace Deal Feeds Off Gay Rights Backlash. *The New York Times*. 8 oktober 2016.

² Security Council resolution 1325. *Women, Peace and Security*. 31 October 2000. S/RES/1325

fredsförhandlingarna i Havanna närvarade en särskild genussubkommission,³ med syftet att föra in ett genusperspektiv på konflikten och freden. Fredsavtalet, om vilket en folkomröstning skulle hållas den 2 oktober 2016, hyllades av Sveriges utrikesminister Margot Wallström som det första jämställda fredsavtalet i världen.⁴ Men i samband med folkomröstningen startade också en Nej-kampanj som drog nytta av rädslan och intoleransen i det colombianska samhället och kritiserade många delar, bland annat genusaspekterna. I colombianska medier hävdades bland annat att FN försökte påföra en 'genusideologi' via avtalet som uppmuntrar till homosexualitet.⁵ Nej-sidan vann med en knapp majoritet och parterna fick återgå till förhandlingarna. Ett nytt korrigerat fredsavtal förhandlades därefter fram snabbt och användningen av genus förändrades.

Exemplet visar tydligt på de motsättningar som kan uppkomma när internationella genusnormer ska implementeras på lokal nivå. Det aktualiserar också den universalistiska-relativistiska debatten⁶ som präglar människorättsdiskursen och försvårar dess implementering. Syftet med denna studie är att synliggöra hur genus syns i avtalen och på vilket sätt det har förändrats i det senare avtalet. Detta för att spegla problematiken med att överföra mänskliga rättigheter och internationella normer till lokala förhållanden. För att göra detta används kvantitativ innehållsanalys som på ett effektivt sätt kan urskilja de förändrade inslagen genom att räkna förekomsten av genusrelaterade ord.⁷

³ Egen översättning av 'Subcomisión de Género'.

⁴ Mattias Mächs. Sverige jobbar för fred i Colombia. *Göteborgs-Posten*. 7 oktober 2016.

⁵ Gimena Sanchez-Garzoli. Debunking the Myths about 'Gender Ideology' in Colombia. *WOLA*. 25 oktober 2016.

⁶ Lenzerini, F. *The Debate on 'Universalism' and 'Cultural Relativism' in International Human Rights Law*. 2014.

⁷ Bergström, G., & Boréus, K. *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund : Studentlitteratur. 2005, s. 46

Att implementera internationella normer på lokal nivå

Antropologen Sally Engle Merry behandlar hur mänskliga rättigheter och kvinnors rättigheter överförs från det globala nätet av normer, rättigheter och lagar till lokala sociokulturella förhållanden. För att de ska implementeras framgångsrikt krävs det en hög resonans, det vill säga, de måste vara inkännande av de olika lokala kulturella traditionerna.⁸ Rättigheter och internationella normer är hämtade ur en helt annan kontext än där de ska införas. Idéerna omvandlas, anpassas och formuleras till det internationella människorättsspråket för att sedan, igen, översättas till olika specifika lokala kontexter. När idéerna översätts förändras de nästan alltid. På lokal nivå kan de internationella termerna ge upphov till motsättningar då rättigheter och normer ofta uttrycks på ett språk som är främmande för den lokala kontexten.⁹ Rättighetsarbetet kan då ge upphov till misstankar om att det är något som internationella aktörer gömmer sig bakom för att legitimera maktutövande och intervention, ett slags verktyg för neoimperialism. Merry menar att idéer som mänskliga rättigheter och genus är lättare att implementera om de är anpassade och presenteras i bekanta former som inte kritiserar eller är i alltför stor kontrast till den rådande maktkonstruktionen i samhället. Men för att uppnå större och långvarigare förändringar i samhället krävs det ett ifrågasättande av de rådande strukturerna.¹⁰

De som ska införa och presentera mänskliga rättigheter och normer på lokal nivå kallar Merry för översättare och kan i detta fall liknas med genussubkommissionen i Colombia. Dessa möter på så vis en paradox: de

⁸ Merry S.E. Transnational Human Rights and Local Activism: Mapping the Middle. *American Anthropologist*. 2006, s. 41

⁹ Merry S.E. Transnational Human Rights and Local Activism: Mapping the Middle. 2006. s 41

¹⁰ Merry S.E. *Human rights and gender violence. Human rights and gender violence: translating international law into local justice*. The University of Chicago Press. 2006, s. 5

måste presentera idéerna i lokala kulturella termer för att vara effektivt övertygande men de måste samtidigt utmana de rådande strukturerna för att kunna transformera samhället. Det innebär en balansgång som ofta leder till svåra avvägningar. Att vara inkännande och lyhörd för den lokala kontexten kan många gånger innebära kompromisser och att viktiga aspekter och ideal går förlorade.¹¹ Det begränsar ofta möjligheterna för en långtgående förändring och kan innebära att kraven blir mer begränsade liksom att rättigheter för vissa signifikanta grupper utesluts, vilket ofta leder till att kvinnor och HBTQI personer osynliggörs. Om de däremot presenterar idéerna på ett alltför pådrivande vis kan det leda till starka motsättningar.

Förändrande förekomster av genusrelaterade ord

För att undersöka hur genusimplementeringen har skett i fredsavtalet i Colombia har jag räknat förekomsten av några genusrelaterade nyckelord i de båda avtalen.

Första och andra avtalen¹²

Genusrelaterade termer	Género - genus	LGBTI - HBTQI	Mujeres -kvinnor/or	Igualdad/Equidad -jämnställdhet/jämlikhet	Hombres -män
Första avtalet	114	10	197	46	56
Andra avtalet	55	16	222	56	67

¹¹ Merry S.E. *Transnational Human Rights and Local Activism: Mapping the Middle*. 2006, s. 41

¹² *Acuerdo final para la terminacion del conflicto y la construcción de una paz estable y duradera*. 24 augusti 2016; *Acuerdo final para la terminacion del conflicto y la construcción de una paz estable y duradera*. 12 november 2016

Vi kan här synliggöra att ordet *genus* nämns 114 gånger i det första avtalet medan i det andra avtalet endast 55 gånger, det betyder alltså att det har tagits bort i över hälften av sammanhangen, trots att det nya avtalet är 13 sidor längre än de tidigare. Ordet *jämställdhet/jämlikhet* nämns istället 56 gånger i det första och 74 gånger i det senaste. Det är alltså en betydlig minskning i användandet av *genus* och en ökning av ordet *jämställdhet/jämlikhet*. Ordet *kvinnor* har 25 förekomster fler i det nya avtalet än det första, *HBTQI personer* sex fler och *man* nio fler i det nya avtalet än det gamla. Vi kan därmed fastslå att det har blivit en betydlig minskning i användandet av ordet *genus* i det aktuella avtalet samtidigt som de övriga *genus*relaterade orden har ökat. Detta tyder på att istället för att använda ordet *genus* tenderar det aktuella avtalet att istället skriva ut vilka specifika grupper som menas, ofta begränsas det dock till att endast omfatta kvinnor eftersom det är det övriga *genus*relaterade ordet som ökat mest.

Vidare undersöker jag de gånger som ordet *genus* har förändrats. Hela åtta gånger förändrades olika böjelser av *genus*jämställdhet till *jämlika/rättvisa möjligheter/tillgångar mellan män och kvinnor*.¹³

Den här strukturella transformationen av landsbygden kräver även att man uppmuntrar till *genus* *jämlikhet* → *jämställda möjligheter mellan män och kvinnor* tillsammans med en adoption av specifika medel som garanterar att kvinnor och män deltar och åtnjuter *jämställdhet* i implementeringen av detta avtal.¹⁴

¹³ *Acuerdo final para la terminacion del conflicto y la construcción de una paz estable y duradera*’s. 9/10, 19/23, 23/27, 40/46, 89/98, 119/131, 125/137, 149/168

¹⁴ *Acuerdo final para la terminacion del conflicto y la construcción de una paz estable y duradera* s. 9/11. Vissa klagörande krävs för att översättningen ska bli tydlig. Sidnumren anger vilken plats stycket finns det första och i det aktuella avtalet. (Exempel sida 8 i första och / sida 10 i det aktuella) De gånger som något har tagits bort i det första avtalet så är det ett – tecken framför. Om det har lagts till nått i det nya avtalet så är tecknet + framför. Om det har förändrats och byts ut till något annat så är tecknet → mellan

Det aktuella avtalet söker alltså precisera genusbegreppet, att hänvisa till jämställda möjligheter mellan män och kvinnor kan då ses som en mer accepterad beskrivning. Detta betyder dock att de övriga grupperna, som HBTQI-befolkningen och personer med övriga sexuella orienteringar som även ryms under begreppet genus systematiskt utesluts i det aktuella avtalet. Detta fortsatte att göra sig synligt i och med att jag fann åtta tillfällen där det istället för att användas ord som *genustillhörigheter* översattes till kvinnor, kön och/eller HBTQI personer, men det översattes även vid ett tillfälle endast till kvinnor.¹⁵

I enlighet och med respekt för de mänskliga rättigheterna, för att insatser som implementeras under ämnet konsumering ska svara på realiteter hos konsumenterna (av illegala droger), för att det ska bli effektivt och hållbart är det nödvändigt *-med ett differentiellt fokus som definierar de mest utsatta människorna på grund av, ålder, genus, sexuell orientering, och diverse genus identiteter → att identifiera de faktorer av utsatthet som är associerat med ålder, kön funktionsnedsättning, socioekonomiska situationer, geografiska plats + tillhörande av HBTQI populationen* med mera. Dessa insatser måste ge en speciell uppmärksamhet till ungdomar på landsbygden.¹⁶

det gamla och det nya. Allt som har förändrats är i *kursiverad* stil. Jag har hämtat citaten utan hänsyn till dess kontext i avtalet. Urvalskriteriet var att citaten innehöll ordet genus i det första avtalet. Detta för att synliggöra vad det förändrats till i det aktuella.

¹⁵ *Acuerdo final para la terminacion del conflicto y la construcción de una paz estable y duradera* s. 41/47, 105/117, 107/118, 84/93, 71/80, 107/118, 27/31, 241/297 & 84/93

¹⁶ *Acuerdo final para la terminacion del conflicto y la construcción de una paz estable y duradera* s. 105/117

En strategi för att motverka de missförstånd som begreppet *genus* har gett upphov till kan alltså varit att tydliggöra och skriva ut de grupptillhörigheter som menas med *genus*, detta har dock lett till att vissa grupper osynliggörs.

En annan förekommande förändring var att i stället för att hänvisa till att det krävs ett särskilt skydd för personer utifrån deras *genustillhörighet* eller *sexuella orientering*, skrevs det fem gånger om till ett skydd för personer som tillhör en särskilt *utsatt grupp*.¹⁷

I syfte att föra tillgången av hälsovård närmare samhällena speciellt för *barn, kvinnorna, män och personer med annan etnisk tillhörighet, personer med diverse sexuell orientering och genustillhörighet och personer med funktionsnedsättning* → *dom grupperna och personerna som är särskilt utsatta*, stärka infrastrukturen och kvaliteten av det offentliga skyddsnätet i agrara zoner och förbättra möjligheter och betydelsen av prestationen av tjänsterna, skapande och implementerande av den nationella planen för den agrara hälsan...¹⁸

Audrey Reeves beskriver i artikel *Feminist Knowledge and Emerging Governmentality in UN Peacekeeping* att när det ska implementeras ett genusperspektiv i post-koloniala stater kan det leda till rent språkliga motsättningar eftersom det adresserar grupper och problem på ett västerländskt sätt.¹⁹ Reeves menar att det är vanligt att istället för att tala om olika gruppers genustillhörigheter används ord som *utsatta grupper* eftersom det är mer accepterat. Vi kan se uttryck för detta även här under fredsförhandlingarna i Havanna.

¹⁷ *Acuerdo final para la terminacion del conflicto y la construcción de una paz estable y duradera*'s. 9/11, 18/22, 21/25, 41/47, 105/117,

¹⁸ *Acuerdo final para la terminacion del conflicto y la construcción de una paz estable y duradera* s. 21/25

¹⁹ Reeves. *A Feminist Knowledge and Emerging Governmentality in UN Peacekeeping*. 2012. s. 355-356

Det fjärde huvudstråket jag fann var att istället för att hänvisa till ett särskilt genusrelaterat skydd för vissa grupper uttrycktes rättigheter och skyldigheter från staten att inte diskriminera, något som gjordes på fem ställen i avtalen.²⁰

I utvecklandet av sitt mandat och funktionerna, ska kommissionen ha kunskap om de olika erfarenheterna, differentiella och speciella förhållanden hos vissa personer, *–på grund av kön, genus, ålder, funktionsnedsättning*, populationer och sektorer i → *diskriminerande* förhållanden och deras påverkan av konflikten. Med en speciell uppmärksamhet vid lidandet hos kvinnor.²¹

Mindre förkommande förändringar är bland annat att genus har bytts ut till kön.²² I det första avtalet refereras det till både genus och kön medan på två ställen i det aktuella avtalet endast till kön. Dessa två begrepp har dock inte samma betydelse. Kön är ett biologiskt begrepp medan genus används för att beskriva det sociala könsidentiteterna.²³ Genus behövs eftersom biologin inte är tillräcklig för att beskriva och förklara förtrycket mot vissa könsidentiteter. Genom att utesluta genus utesluts likaså hela den sociala sfären av förtrycket och roller som genusbegreppet berör. Att utelämnas ordet genus är också att utesluta de sociala aspekterna av förtrycket.

²⁰ *Acuerdo final para la terminacion del conflicto y la construcción de una paz estable y duradera* s. 4/6, 38/43, 41/47, 37/43, 120/133

²¹ *Acuerdo final para la terminacion del conflicto y la construcción de una paz estable y duradera* s. 120/132

²² *Acuerdo final para la terminacion del conflicto y la construcción de una paz estable y duradera* s. 15/18, 106/117

²³ Connell, R., & Hjukström, C. *Om genus*. 2003, s. 50.

Detta system har information om *kön/genus* → *kön* och etnicitet som tillåter, bland annat, att det räknas med information om storleken och karaktärerna av förlusterna...²⁴

Istället för att använda sig av termer som *det genusrelaterade våldet* skrivs i det aktuella avtalet istället *våldet speciellt mot kvinnor*. Därmed adresseras inte det våld som riktar sig mot till exempel HBTQI-personer och personer med övriga könsidentiteter, vilket är en stor förlust.

Staten inrättar medel för att garantera lösningen av det paramilitära fenomenet, förhindrar dess repetition och garanterar nedmontering av de kriminella organisationerna som bär ansvaret för mord, massaker och systematiskt *genusvåld* → *våld speciellt mot kvinnor*, eller som riktar sig mot försvarare av mänskliga rättigheter, sociala rörelser eller politiska rörelser...²⁵

I det aktuella avtalet framförs det istället att varje individ har olika behov och att det därför krävs passande medel för allas specifika behov i samhället. Istället för att ha ett *genusperspektiv* på våldet och konflikten ser man istället till en bredare syn att alla människor är olika och drabbas på olika vis. Detta är dock en större generalisering som begränsar tillämpningen av genusperspektivet.

Alla studier av risknivån och medlen för speciellt skydd, redogör för genus vilket försäkrar lämplig säkerhet och respekt för olika sexuella

²⁴ *Acuerdo final para la terminacion del conflicto y la construcción de una paz estable y duradera* s. 15/18

²⁵ *Acuerdo final para la terminacion del conflicto y la construcción de una paz estable y duradera* s. 71/80

konditioner och genusidentiteter → som behandlar de specifika
konditionerna hos varje person...²⁶

I genomgången av de båda fredsavtalen möttes jag av en annan förändring som påverkar genusaspekten avsevärt, även om den inte i sig innehåller ordet *genus*. På tre punkter byttes nämligen uttryck som *icke-sexism* eller *bekämpande av sexism* ut mot *icke-diskriminering*. Det betyder att istället för att hänvisa till den specifika sexistiska diskriminering som kvinnor och HBTQI-personer utsätts för så refereras det istället till motverkande av diskriminering överlag.²⁷

Ytterligare, är ett scenario för att få slut på konflikten genom medel av kommunikation i samfund, institutionellt, och regionalt, som bidrar till utveckling och främjandet av en kultur av deltagande, jämlikhet och utan diskriminering, fredlig samexistens, fred med social rättvisa, inkorporerat i värden av *icke-sexism* → *icke-diskriminering* och med respekt för kvinnan och livet fritt från våld.²⁸

Allt ovanstående bidrar även till förklaringen varför man i det nya avtalet väljer att förändra de insatser och åtgärder som avtalet ämnar vidta. Det aktuella avtalet ska nämligen ha ett *fokus på genus* istället för att ha ett *genusperspektiv*.

²⁶ *Acuerdo final para la terminacion del conflicto y la construcción de una paz estable y duradera* s. 78/86

²⁷ *Acuerdo final para la terminacion del conflicto y la construcción de una paz estable y duradera* s. 40/47, 47/53, 49/55,

²⁸ *Acuerdo final para la terminacion del conflicto y la construcción de una paz estable y duradera* s. 40/46

Reparationen måste svara på kallelsen från FN att hela avtalet måste adoptera ett *perspektiv* → *fokus* på genus, erkännande av medlen för reparationen och restorationen, det speciella lidandet som kvinnor...²⁹

Ett genusperspektiv kan ha en starkare innebörd än att endast ha ett fokus på genus, eftersom ett *perspektiv* ska genomsyra allt i avtalet, medan *fokus* istället innebär att genus endast skall ges utrymme i särskilda avseenden. Det klargörs även här att detta införs på grund av en kallelse från FN, vilket tyder på att det är något som kommer uppifrån, alltså inte ett krav som samhället lägger fram.

Kompromisser och begränsningar i genusperspektivet

Genusaspekterna av konflikten och freden har fått mindre utrymme i det aktuella avtalet då användningen av begreppet *genus* har minskat till mindre än hälften. Ordet har dels helt tagits bort från vissa sammanhang, dels ändrats till mer lokalt accepterade uttryck och förtydligats. Att minska på användningen av genus är dock att göra avkall på dess viktiga innebörd. Genus är ett begrepp som synliggör och problematiserar de könsrelaterade maktstrukturerna, inte bara för enskilda individer, utan som ett heltäckande system.³⁰ Att använda ordet genus är därför kontroversiellt eftersom det ifrågasätter och synliggör de rådande maktrelationerna i könsordningen. Sally Engle Merry hävdar att det är svårare att införa normer och rättigheter som ifrågasätter de existerande strukturerna, exemplet med genusaspekterna i fredsavtalet i Colombia förstärker på så vis hennes teori.

Genussubkommissionen var en stor anledning till att genusimplementeringen fick en sådan framgång i avtalet vilket kan kopplas till Merrys teori om nyckelrollen som översättare av mänskliga rättigheter och

²⁹ *Acuerdo final para la terminacion del conflicto y la construcción de una paz estable y duradera*'s. 131/144

³⁰ Connell, R., & Hjukström, C. 2003, s. 21

normer har.³¹ Bara genom att jämföra det första och det aktuella avtalet kan vi se hur idén om genus förändras, vilket ger oss en föreställning om hur idéerna förändras i ännu vidare sammanhang. När idéerna översätts, för att i högre grad passa in i den lokala kontexten, förändras de alltid.

Merry uttrycker att införandet av nya normer kan ge en misstänksamhet om neoimperialism och tolkas som ett påförande av idéer från västvärlden. Denna aspekt är särskilt viktig gentemot post-koloniala länder som Colombia. Genus kan i dessa sammanhang tolkas som ett uttryck som är mer använt av den högre eliten, eftersom begreppet ofta används i transnationella kontakter. Detta ger oss en del av förklaringen till varför genusaspekterna i fredsavtalet mötte starkt motstånd på lokal nivå.

Genom att användandet av ordet genus minskat och ersatts med andra mer accepterade uttryck har det också lett till att genussubkommissionen tvingats göra kompromisser med sin idé, som Merry också uttryckte att översättare av internationella normer ofta tvingas göra. Grupper har uteslutits liksom viktiga delar av genusperspektivet har begränsats, något som stärker hennes teori.

Fredsavtal som en arena för normspridning

Det kan tyckas att fredsavtal som är ämnade till att få slut på den väpnade konflikten inte bör vara ett utrymme för normspridning eftersom det försvårar processen. Men om rättigheter för vissa grupper och deras erfarenheter utesluts i fredsavtalet blir det även svårt att synliggöra dessa i fredsprocessen. Fredsavtal har en transformerande potential i samhället, därför är det ett viktigt och lämpligt utrymme för att stärka förtryckta grupper. Miriam J. Anderson fann bevis för att fredsavtal ger möjligheter för ett ökat genusperspektiv och jämställdhet i landet eftersom innehållet i

³¹ Gustavo Torrijos. Los logros de la Subcomisión de Género en tres acuerdos de La Habana. *El Espectador*. 23 juli 2016.

fredsavtal har stor påverkan på fredsprocessen och post-konfliktsamhället.³² Tendensen att inkludera kvinnor i fredsavtal har utvecklats tillsammans med den internationella normen rörande genus och kvinnors rättigheter.³³ Nutida fredsavtal kan även fungera som medel för att omforma staten till en modern liberal demokrati och införa mänskliga rättigheter. De kan därför verka för att införa och stärka förståelsen om kvinnors rättigheter och genus.³⁴

Donny Meertens anser att genussubkommissionen har lyckats föra in genusaspekterna framgångsrikt i avtalet men att de största svårigheterna för att avtalet ska bli effektivt angående kvinnors rättigheter är att många punkter hålls vaga och generella samt att det råder en bristfällig politisk kontroll på landsbygden.³⁵

Men trots att det finns en hel del brister i genusperspektivet i det aktuella avtalet så har ändå ett avtal skrivits med en, tillskillnad från många andra fredsavtal, inkludering av genus. Konflikten som grundar sig i en oerhörd ojämlikhet, speciellt mellan den otillgängliga landsbygden och städerna, ser alltså ut att också ha jämlikhet som ett verktyg för fred.

Det är även värt att uppmärksamma att det första avtalet ledde till en folkomröstning medan det andra avtalet godkändes via kongressen. I artikel 22 i Colombias konstitution³⁶ klargörs att fred är en överlägsen rättighet som innebär en korresponderande skyldighet för staten att uppfylla. Därför borde en folkomröstning egentligen vara irrelevant, samhället kan inte rösta nej till en fundamental mänsklig rättighet, vilket också klargörs i inledningen till det

³² Anderson, M. J. *Windows of Opportunity: How Women Seize Peace Negotiations for Political Change*. 2016. s. 142

³³ Anderson, 2016, s. 20

³⁴ Ibid. s. 13

³⁵ Meertens, Donny. Discursive Frictions: the Transitional Justice Paradigm, Land Restitution and Gender in Colombia. *Papel Político*. 2015, s. 96

³⁶ Colombia's Constitution of 1991 with Amendments through 2005. Art 22

nya avtalet.³⁷ Folkomröstningen kan ändå ha syftat till att få ett så brett stöd från civilsamhället som möjligt, vilket gör avtalet mer effektivt.

För att ett avtal ska bli så effektivt som möjligt krävs det att det råder en hög konsensus kring dess innehåll. Orden breddas, diskuteras och kompromissas till en beskrivning som de flesta parter kan, åtminstone till viss del, hålla med om. Det är i ord som rättigheter och internationella normer speglas och likaså det lokala förtrycket. De ord som används har på så vis en väldigt stor betydelse och vikten av att använda genus är att det synliggör existerande maktstrukturer vilket gör det särskilt problematiskt att det tagits bort över hälften av gångerna i det aktuella avtalet.

Referenser

- Acuerdo final para la terminacion del conflicto y la construcción de una paz estable y duradera.* Hämtad från: <http://colombiapace.org> (senast besökt: 2 januari 2017)
- Anderson, M. J. *Windows of Opportunity: How Women Seize Peace Negotiations for Political Change.* Oxford: Oxford University Press. 2016.
- Bergström, G., & Boréus, K. *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys.* Lund: Studentlitteratur. 2005.
- Bryman, A. *Social Research Methods.* Oxford: Oxford University Press, 2016.
- Casey, N. Colombian Opposition to Peace Deal Feeds Off Gay Rights Backlash. *The New York Times.* 8 oktober 2016. Tillgänglig: http://www.nytimes.com/2016/10/09/world/americas/colombian-opposition-to-peace-deal-feeds-off-gay-rights-backlash.html?_r=0 (senast hämtad: 2 januari 2017)
- Colombia's Constitution of 1991 with Amendments through 2005. Artikel 22. Hämtad från: https://www.constituteproject.org/constitution/Colombia_2005.pdf (senast besökt: 8 januari 2017) PDF generated: 18 Apr 2016, 15:30
- Connell, R., & Hjukström, C. *Om genus.* Göteborg: Daidalos, 2003.

³⁷ *Acuerdo final para la terminacion del conflicto y la construcción de una paz estable y duradera.* 12 november 2016 s. 1

- Gimena Sanchez-Garzoli. Debunking the Myths about 'Gender Ideology' in Colombia. *WOLA*. 25 oktober 2016. Tillgänglig: <https://www.wola.org/analysis/debunking-myths-gender-ideology-colombia/> (senast hämtad: 2 januari 2017)
- Gustavo Torrijos. Los logros de la Subcomisión de Género en tres acuerdos de La Habana. *El Espectador*. 23 juli 2016. Tillgänglig: <http://colombia2020.elespectador.com/politica/los-logros-de-la-subcomision-de-genero-en-tres-acuerdos-de-la-habana> (senast besökt: 2 januari 2017)
- Key Changes to the New Peace Accord, *WOLA*, 15 November 2016 Tillgänglig: <http://colombiapeace.org/2016/11/15/key-changes-to-the-new-peace-accord/> (senast besökt: 5 januari 2017)
- Lenzerini, F. *The Debate on 'Universalism' and 'Cultural Relativism' in International Human Rights Law*. Oxford University Press, 2014.
- Löfgren, S. Genusperspektivet offras i Colombias nya fredsavtal. *Mänsklig Säkerhet*. 22 november 2016. Tillgänglig: <http://manskligsakerhet.se/2016/11/22/genusperspektivet-offras-i-colombias-nya-fredsavtal/> (senast hämtad: 2 januari 2017)
- Merry, S. E. *Human Rights and Gender Violence: Translating International Law into Local Justice*. Chicago: The University of Chicago Press, 2006.
- Merry S.E Transnational Human Rights and Local Activism: Mapping the Middle. *American Anthropologist*. no. 1. 2006.
- Meertens, Donny. Discursive Frictions: the Transitional Justice Paradigm, Land Restitution and Gender in Colombia. *Papel Político*. 20, no. 2: 1-29. 2015
- Mächs, M. Cleris, J. Nilsson, O. Sverige jobbar för fred i Colombia. *Göteborgs-Posten*. 7 oktober 2016. Tillgänglig på: <http://www.gp.se/nyheter/världen/sverige-jobbar-för-fred-i-colombia-1.3851311> (Senast hämtad: 2 januari 2017)
- Reeves A. *Feminist Knowledge and Emerging Governmentality in UN Peacekeeping*. International Feminist Journal Of Politics. September 2012;14(3):348-369.
- Rienecker, L., Stray Jørgensen, P., & Hedelund, L. *Att skriva en bra uppsats*. Lund: Liber, 2014
- Security Council resolution 1325. Women, Peace and Security. 31 October 2000. S/RES/1325. Tillgänglig på: <http://www.un.org/en/peacekeeping/issues/women/wps.shtml> (senast hämtad: 2 januari 2017)

Jämförelsen mellan de två avtalen är tillgänglig på:

<https://draftable.com/compare/JjypTOKnafBktqvc> (Senast hämtad: 2 januari 2017)

Rapporter från fredsförhandlingarna i Havanna och genussubkommissionens arbete går att följa på: <https://www.mesadeconversaciones.com.co/subcomision-genero/comunicados> (senast besökt: 4 januari 2017)